

دانشکده الهیات و معارف اسلامی هدی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و حقوق

بررسی فقهی و حقوقی تغییر جنسیت در روابط زوجین با تأکید بر مصادیق خاص

نگارش

نجمه سادات حسینی

استاد راهنما

حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر محمد مهدی کریمی نیا

پاییز ۱۳۹۸

تقدیریم:

این نوشتار را تقدیریم می‌کنیم به مادر عزیز و مهربانم که همیشه یار و همراه من بوده است؛ مهربانم بابت تمامی زحمات از تو سپاسگزارم و دستانت را می‌بوسم، عزیزترینم خداوند به شما سلامتی بپسندد عطا

نماید.

تقدیر و شکر:

پس شایسته است به عنوان ادای وظیفه از اساتذگرتقدرو فریخته جناب آقای دکتر محمد مهدی کریمی نیک که بارها بنیانی های کار ساز و سازنده همواره راه گشای من در تمام این پیمان نامه بوده اند تقدیر و شکر بعمل آورم. و همچنین از خانواده مهربانم و تمامی کسانی که در پیشبرد این نوشتار به من کمک و راهنمایی نموده اند کمال شکر و قدردانی را دارم. به مصداق من لم یسکر الخلق ولم یسکر الخالق.

چکیده

در شرع مقدس اسلام و قوانین حقوقی ایران، یکی از شرایط اصلی صحت نکاح و همچنین ادامه نکاح، وجود دو شخص «غیرهمجنس» می‌باشد که امر ازدواج بین آنها صورت می‌گیرد و این امر منشأ آثار و احکامی همچون مهریه، نفقه، حضانت، ولایت فرزندان و... می‌باشد؛ بنابراین زوجیت، رابطه‌ای است میان دوشخص غیرهمجنس و باید دانست که این رابطه، تنها میان «مرد و زن» واقع می‌شود.

یکی از مهمترین مسائل در امر ازدواج وجود دو فرد غیر هم جنس (زن و مرد) می‌باشد که نکاح بین آنها صورت پذیرد بنابراین ازدواج مرد با مرد یا ازدواج زن با زن مورد نکوهش قرار گرفته و مشروع نمی‌باشد. در این بین اگر بواسطه عمل تغییر جنسیت یکی از زوجین یا هر دو طرف، جنسیت آنها تغییر یابد این موضوع چه آثار و پیامدهای فقهی و حقوقی در بردارد؟ آیا باز هم رابطه زوجیت بر آنها حاکم است؟ آیا ازدواج به حالت خود باقی خواهد ماند یا رابطه زوجیت منفسخ خواهد شد؟ و آثار ازدواج از قبیل مهریه، نفقه و حضانت فرزندان چگونه خواهد بود؟

پاسخ به پرسش‌های فوق، زمینه‌ساز گردآوری و تنظیم این نوشتار شده است تا با رویکردی توصیفی و تحلیلی، تمام ابعاد رابطه زوجین پس از عمل تغییر جنسیت مورد بررسی قرار گیرد. از این روی نوشتار حاضر در سه فصل طراحی شده است و سعی بر آن بوده که با بهره‌گیری از آیات و روایات و منابع معتبر فقهی، تمام زوایای موضوع مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

واژگان کلیدی: تغییر جنسیت، ازدواج، خنثی، دوجنسی، ترنس سکشوال

فهرست مطالب

فصل اول:	۱۹
کلیات و مفاهیم تحقیق	۱۹
۱-۱. کلیات تحقیق	۲۱
۱-۱-۱. بیان مسئله	۲۳
۱-۱-۲. اهمیت و ضرورت تحقیق	۲۶
۱-۱-۳. پیشینه تحقیق	۲۷
۱-۱-۴. سوالات تحقیق	۲۹
۱-۱-۵. فرضیه‌های تحقیق	۲۹
۱-۱-۶. اهداف تحقیق	۳۰
۱-۱-۷. ساختار تحقیق	۳۰
۱-۱-۸. روش گردآوری اطلاعات تحقیق	۳۱
۱-۲. مفاهیم تحقیق	۳۱
۱-۲-۱. واژه‌شناسی و تعریف لغوی تغییر جنسیت	۳۱
۱-۲-۱-۱. مفهوم تغییر	۳۱

- ۲-۱-۲-۱. مفهوم جنسیت ۳۳
- ۲-۱-۳-۱. هویت جنسی ۳۶
- ۲-۱-۴-۱. تغییر جنسیت در لغت ۳۸
- ۲-۱-۲-۲. واژه‌شناسی و تعریف اصطلاحی تغییر جنسیت ۳۸
- ۲-۱-۲-۱. مفهوم پزشکی تغییر جنسیت ۳۸
- ۲-۲-۲-۱. مفهوم حقوقی تغییر جنسیت ۴۱
- ۲-۲-۳-۱. مفهوم فقهی تغییر جنسیت ۴۱
- ۲-۲-۳. پیشینه تاریخی تغییر جنسیت ۴۷
- ۲-۱-۴. تحلیل موضوع و صور مختلف آن ۴۸
- ۲-۱-۴-۱. روان‌دگر جنسی ۴۹
- ۲-۴-۲-۱. خنثی ۵۰
- ۲-۴-۳-۱. ممسوح ۵۲
- ۲-۱-۵. وضعیت قانونی تغییر جنسیت در کشورهای مختلف ۵۲
- ۲-۱-۶. مشروعیت تغییر جنسیت ۵۳
- ۲-۱-۱-۶. نظریه ممنوعیت تغییر جنسیت ۵۴
- ۲-۱-۲-۶. نظریه جواز تغییر جنسیت ۵۵
- ۲-۱-۳-۶. نظریه مشروعیت مشروط ۵۶

۵۶.....	جمع بندی و نتیجه گیری
۵۹.....	فصل دوم:
۵۹.....	تأثیر تغییر جنسیت بر ازدواج و روابط زوجین
۶۱.....	۱-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج پس از تغییر جنسیت
۶۲.....	۱-۱-۲. لزوم اختلاف جنس در ازدواج
۶۵.....	۱-۲-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج، در تغییر جنسیت مرد یا زن به جنس مخالف
۶۶.....	۱-۲-۱-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج در تغییر جنسیت مرد (شوهر) به زن
۶۷.....	۲-۲-۱-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج در تغییر جنسیت زن (زوجه) به مرد
۶۸.....	۳-۲-۱-۲. تغییر جنسیت زوجین به صورت غیرهمزمان (غیرمقارنین)
۶۸.....	۴-۲-۱-۲. تغییر جنسیت زوجین به صورت همزمان (مقارن)
۷۳.....	۵-۲-۱-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج، پس از تغییر جنسیت خنثای مشکل
۷۳.....	۶-۲-۱-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج پس از تغییر جنسیت خنثای غیرمشکل
۷۵.....	۳-۱-۲. بقا یا عدم بقای ازدواج، پس از تغییر جنسیت مرد یا زن به خنثی
۷۷.....	۴-۱-۲. دیدگاه فقیهان اسلامی درباره تأثیر تغییر جنسیت زن و شوهر بر ازدواج
۸۱.....	۲-۲. تأثیر تغییر جنسیت بر ازدواج
۸۱.....	۱-۲-۲. نظریه بطلان نکاح
۸۴.....	۲-۲-۲. نظریه انفساخ نکاح

- ۲-۲-۳. امکان فسخ نکاح یا طلاق در تغییر جنسیت ۸۵
- جمع بندی و نتیجه گیری ۹۰
- فصل سوم: ۹۳
- آثار حقوقی و قانونی تغییر جنسیت در ازدواج ۹۳
- ۳-۱-۱. اثر تغییر جنسیت بر مسئله مهریه ۹۵
- ۳-۱-۱-۱. ماهیت مهر ۹۵
- ۳-۱-۲. ماهیت مهر در نکاح دائم ۱۰۱
- ۳-۱-۳. ماهیت مهر در نکاح منقطع ۱۰۳
- ۳-۱-۴. تغییر جنسیت و مسئله مهریه زوجه در عقد دائم ۱۰۵
- ۳-۱-۴-۱. احتمال اول: عدم وجوب پرداخت مهریه مطلقا ۱۰۵
- ۳-۱-۴-۲. احتمال دوم: وجوب پرداخت مهریه مطلقا ۱۰۶
- ۳-۱-۴-۳. احتمال سوم: وجوب پرداخت کل مهر در صورت نزدیکی و نصف مهریه در غیر نزدیکی ۱۰۷
- ۳-۱-۴-۴. احتمال چهارم: سقوط مهریه در صورت عدم کسب اجازه زوجه از زوج ۱۰۸
- ۳-۱-۵. تغییر جنسیت و تأثیر آن بر مهریه زوجه در عقد موقت ۱۰۸
- ۳-۱-۵-۱. تغییر جنسیت زوج (شوهر) در عقد موقت و مسئله مهریه ۱۰۸
- ۳-۱-۵-۲. تغییر جنسیت زوجه در عقد موقت و مسئله مهریه ۱۰۹
- ۳-۲. اثر تغییر جنسیت بر نفقه ۱۱۰

۱۱۰. ۲-۳. ۱. تغییر جنسیت و مسئله نفقه زوجه در عقد دائم
۱۱۱. ۲-۳. ۱. تبدیل مرد به زن: بطلان نکاح و سقوط نفقه
۱۱۱. ۲-۳. ۲. تبدیل زن به مرد: بطلان ازدواج و سقوط نفقه
۱۱۱. ۲-۳. ۳. تبدیل مرد به خنثای مشکل: بقای ازدواج و استمرار وجوب نفقه
۱۱۲. ۲-۳. ۴. تبدیل زن به خنثای مشکل: بقای ازدواج و استمرار وجوب نفقه
۱۱۲. ۲-۳. ۵. تبدیل مرد به خنثای غیر مشکل
۱۱۳. ۲-۳. ۶. تبدیل زن به خنثای غیر مشکل
۱۱۳. ۲-۳. ۷. تبدیل خنثای غیر مشکل (مذکر)
۱۱۴. ۲-۳. ۷. تبدیل خنثای غیر مشکل (مؤنث)
۱۱۵. ۲-۳. ۲. تغییر جنسیت و مسئله نفقه در عقد موقت
۱۱۵. ۲-۳. ۱. عدم وجوب نفقه در عقد موقت
۱۱۶. ۲-۳. ۲. اشتراط نفقه در عقد موقت
۱۱۶. ۳-۳. ۳. اثر تغییر جنسیت بر عده
۱۱۷. ۳-۳. ۱. تغییر جنسیت زوجه و مسئله عده
۱۱۹. ۳-۳. ۲. تغییر جنسیت زوج (شوهر) و مسئله عده
۱۲۰. ۳-۳. ۳. تغییر جنسیت زوجه در زمان عده
۱۲۱. ۳-۳. ۴. بررسی و تحلیل چند فتوای فقهی در بحث «تغییر جنسیت و عده»

- ۴-۳. تغییر جنسیت و حضانت ۱۲۲
- ۱-۴-۳. تغییر جنسیت مادر و مسئله حضانت کودکان ۱۲۴
- ۲-۴-۳. تغییر جنسیت پدر و مسئله حضانت کودکان ۱۲۵
- ۵-۳. تغییر جنسیت و مسئله ولایت و سرپرستی کودکان ۱۲۶
- ۱-۵-۳. تغییر جنسیت مادر و مسئله ولایت و سرپرستی کودکان ۱۲۷
- ۱-۱-۵-۳. ثبوت ولایت بر صغار برای عنوان پدر ۱۲۷
- ۲-۱-۵-۳. معنای پدر از نظر شرعی ۱۲۸
- ۲-۵-۳. تغییر جنسیت پدر و مسئله ولایت و سرپرستی کودکان ۱۲۹
- ۱-۲-۵-۳. تغییر جنسیت پدر موجب سقوط ولایت وی است ۱۲۹
- ۲-۲-۵-۳. تغییر جنسیت پدر، تأثیری در ولایت وی ندارد ۱۳۱
- ۶-۳. تغییر جنسیت و ارث ۱۳۱
- ۱-۶-۳. ارث بردن فرد تغییر جنسیت داده از والدین ۱۳۲
- ۲-۶-۳. ارث بردن والدین تغییر جنسیت داده از فرزند ۱۳۲
- ۱-۲-۶-۳. احتمال اول ۱۳۳
- ۲-۲-۶-۳. احتمال دوم ۱۳۵
- ۳-۲-۶-۳. احتمال سوم ۱۳۶
- ۷-۳. جامعه نمونه پژوهش و ابزار گردآوری ۱۳۷

- ۱۳۸..... ۱-۷-۳. نحوه انجام پژوهش
- ۱۳۸..... ۲-۷-۳. یافته‌های پژوهش
- ۱۳۸..... الف) پرسشنامه شماره ۱
- ۱۴۶..... ب) پرسشنامه شماره ۲
- ۱۵۰..... جمع بندی و نتیجه گیری
- ۱۵۳..... خاتمه و نتیجه گیری
- ۱۵۳..... الف) نتیجه گیری تحقیق
- ۱۵۷..... ب) پیشنهادات تحقیق
- ۱۵۸..... ج) تشکیل نشست های علمی ویژه
- ۱۵۸..... د) ضرورت کار میدانی
- ۱۵۹..... ضمیمه: فتواها و دیدگاه‌های مراجع و فقیهان شیعه درباره تغییر جنسیت
- ۱۶۱..... ۱. فتاوی امام خمینی درباره تغییر جنسیت
- ۱۶۶..... ۲. دیدگاه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای درباره تغییر جنسیت
- ۱۶۸..... ۳. دیدگاه آیت‌الله محمد ابراهیم جناتی درباره تغییر جنسیت
- ۱۷۱..... ۴. دیدگاه آیت‌الله سید علی سیستانی درباره تغییر جنسیت
- ۱۷۵..... ۵. دیدگاه آیت‌الله شیخ یوسف صانعی درباره تغییر جنسیت
- ۱۷۸..... ۶. دیدگاه آیت‌الله محمد جواد فاضل لنکرانی درباره تغییر جنسیت

۷. دیدگاه آیت‌الله محمد فاضل لنکرانی درباره تغییر جنسیت ۱۸۷
۸. دیدگاه آیت‌الله حسین علی منتظری درباره تغییر جنسیت ۱۹۴
۹. دیدگاه آیت‌الله سید عبدالکریم موسوی اردبیلی درباره تغییر جنسیت ۲۰۰
۱۰. دیدگاه آیت‌الله عبدالله جوادی آملی درباره تغییر جنسیت ۲۰۵
- فهرست منابع ۲۰۷

فصل اول:

کلیات و مفاهیم تحقیق

۱-۱. کلیات تحقیق

تغییر جنسیت از موضوعاتی است که امروزه اندیشمندان حوزه فقه و حقوق را به تأمل واداشته و آنها را به بررسی ابعاد مختلف و چالش‌های موجود در این قضیه سوق داده است. تغییر جنسیت در اصطلاح، عبارت است از دگرگونی ویژگی‌های فیزیکی و بیولوژیکی یک فرد با استفاده از عمل جراحی و هورمون درمانی، در جهت همانندسازی آن ویژگی‌ها با جنسیت مخالف. در آثار فقهی و حقوقی، احکام و تکالیف دو دسته از افراد مبتلا به اختلال جنسیتی، یعنی اشخاص خنثی و ممسوح به تفصیل بیان شده است، اما با رهیافت‌های جدید دانش روان‌پزشکی، نوع دیگری از اختلال جنسیتی به نام روان دگرجنسی یا تراجنسیتی^۱ کشف شده که با ویژگی‌های منحصر به فرد، از دو دسته پیش گفته متمایز است. بررسی مسائل جدید همیشه امری رایج در میان فقیهان بوده و پیشرفت‌های سریع و شگرف علم پزشکی موجب بروز مسائل حقوقی شده که در گذشته سابقه نداشته است.

همان‌گونه که می‌دانیم یکی از عوامل مهم در تمتع یا عدم تمتع از برخی حقوق، جنسیت فرد است و با تغییر جنسیت، در برخی از حقوق متعلق به او تغییراتی ایجاد می‌شود. حکم وضعی عقد نکاح فرد تغییر جنسیت‌یافته، مهم‌ترین مسئله‌ای است که پس از این پدیده به میان می‌آید. تعیین

^۱. Transsexual.

وضعیت عقد نکاح پس از تغییر جنسیت، مورد توجه فقهای معاصر واقع شده است و نوشته‌هایی در این خصوص به بیان و جمع‌آوری نظریات فقها پرداخته‌اند.

با توجه به واقعیت داشتن عمل جراحی تغییر جنسیت در مورد برخی افراد لازم است تکالیف فقهی آنها با توجه به شرایط و وضعیت جدید روشن شود؛ چرا که در سراسر جهان و از جمله ایران، افرادی بخاطر اختلالات جنسی مبادرت به عمل تغییر جنسیت می‌کنند تا از عذاب و رنجی درونی که از طرف خانواده و جامعه بر ایشان وارد می‌شود، رهایی یابند. با توجه به اهمیت موضوع و نقشی که جنسیت و حقوق مترتب بر آن در زندگی اجتماعی بشر دارد و نیز نقشی که تغییر جنسیت در زندگی شخصی و خصوصی فرد ایفا می‌کند، اگر شخص درست و طبق استانداردهای پزشکی به جنس مخالف تغییر جنسیت بدهد، از حالت اضطراب و افسردگی خارج شده و به حالت نشاط و آرامش جنسی بر می‌گردد. بنابراین نقش مهمی که جنسیت در زندگی شخصی و اجتماعی افراد دارد و با توجه به حقوق و احکامی که به هر یک از دو جنسیت مذکر و مونث تعلق می‌گیرد و احکام خاص هر جنس، ضروری است که موضوع تغییر جنسیت که در علم پزشکی موضوعی مسلم است، از لحاظ فقهی و حقوقی نیز مورد بررسی قرار گیرد.

موضوع تغییر جنسیت بصورت کنونی در آثار هیچ یک از فقهای متقدم مورد بحث قرار نگرفته است؛ همین امر موجب گردیده تا این گروه از افراد مورد توجه قرار گرفته و فقهای متأخر آنها را دسته‌بندی کرده، احکام مربوط به هر گروه را مورد بررسی و توجه قرار دهند. اولین فقیهی که در زمان متأخر درباره مباحث فنی تغییر جنسیت فتوا داده‌اند، امام خمینی (ره) در جلد دوم تحریر الوسیله ذیل عنوان مباحث مستحدثه بیان داشته‌اند و بعد از ایشان، شاگردان ایشان طی مقالاتی به بررسی این مسئله پرداخته‌اند.

در همین راستا، پرسش‌های فراوانی در صورت تغییر جنسیت و احکام زوجین پس از آن مطرح می‌شود؛ از جمله اینکه پس از انجام تغییر جنسیت، روابط زوجین در قبال یکدیگر چگونه است؟ آیا ازدواج همچنان پایدار باید باشد یا خود به خود، زن و شوهر از یکدیگر جدا می‌شوند؟ وضعیت

زوجین که یکی از آنها یا هر دوی آنها تغییر جنسیت داده‌اند، نسبت به فرزندانشان چگونه است؟ موضوع مهریه در این موضوع جدید چگونه خواهد بود؟ موضوع ارث در این وضعیت جدید چگونه خواهد بود؟

۱-۱-۱. بیان مسئله

یکی از مباحث نوپیدای فقهی و حقوقی مسئله تغییر جنسیت است که امروزه به مدد جراحی‌های مدرن و پیشرفته صورت می‌گیرد که در نتیجه آن، جنسیت فرد از مرد به زن یا برعکس، تغییر می‌یابد.

مقصود از تغییر جنسیت این است که هویت و جنسیت مرد یا زن به کلی تغییر کند. آنچه تاکنون در علم پزشکی رویه بوده است و سابقه دارد این است که دو گروه از افراد می‌توانند موضوع تغییر جنسیت قرار گیرند: گروه نخست، کسانی که در فقه خنثی نامیده شده‌اند و به کسانی اطلاق دارد که دارای علائم جنسی مردانگی و زنانگی با هم می‌باشند.

گروه دوم کسانی هستند که علائم جنسی بدنی آنها با گرایشات و تمایلات جنسی آنها موافق نیست و این دو با هم معارضند؛ این گروه به خنثی روانی مشهور شده‌اند؛ بنابراین با توجه به سابقه موضوع در علم پزشکی می‌توان گفت: افرادی در معرض این درمان قرار می‌گیرند که به نوعی از لحاظ جسمی یا روانی یا هر دو، مشکل جنسی داشته باشند و پزشک متخصص تغییر جنسیت را برای بهبود وضعیت آنها مناسب تشخیص دهد.

امروزه بررسی مسئله «تغییر جنسیت» نه تنها از دید پزشکی که به لحاظ مباحث فقهی و حقوقی نیز حائز اهمیت است. البته مباحث مربوط به افراد «دوجنسی» یا «خنثی» یک پدیده نوظهور محسوب نمی‌شود؛ چه اینکه از گذشته تاکنون همواره افرادی به عنوان خنثی یا بیمار جنسی در جوامع بشری می‌زیسته‌اند و در روایات دینی و نیز فقه اسلامی در مورد وضعیت فقهی این گونه افراد سخن گفته‌اند.

یکی از آن آثار، مسئله تأثیر تغییر جنسیت بر ازدواج زوجین است؛ حتی اگر به حرمت تغییر جنسیت معتقد شویم، باز می‌توان از آثار وضعی این پدیده سخن گفت.

در مواردی مرد یا زن پس از ازدواج، به دلیل بیماری یا هر دلیل دیگر، تغییر جنسیت می‌دهد. تغییر جنسیت چه تأثیری بر ازدواج دارد؟ آیا ازدواج همچنان به حال خود باقی بوده و آن دو می‌توانند به عنوان زوجین با یکدیگر زندگی کنند؟

مسئله مبهم و قابل تأمل در این زمینه، سرنوشت ازدواج فرد، پس از تغییر جنسیت است. اگر شوهر به تنهایی تغییر جنسیت دهد یا زن به تنهایی به این امر اقدام نماید یا حتی هم زن و هم شوهر به صورت همزمان یا غیرهمزمان، اقدام به تغییر جنسیت نمایند، وضعیت ازدواج درهاله‌ای از ابهام قرار می‌گیرد.

برای مثال: این که تغییر جنسیت چه تأثیری روی ارث، ولایت و حضانت کودکان، ازدواج، عناوین خانوادگی، مهریه، نفقه، عده و مانند آن دارد؟ تمام این مسائل و پرسش‌ها، از سوی فقیهان اهل سنت بی‌پاسخ مانده است.

در بررسی حقوقی تأثیر تغییر جنسیت زوجین در عقد نکاح، باید بین چهار صورت قائل به تفکیک شد و جداگانه تأثیر آن را بررسی نمود؛ لذا به بررسی موضوع چهار نوع می‌پردازیم:

نوع اول: در بررسی فقهی حقوقی تأثیر تغییر جنسیت زوجین، در عقد نکاح در این فرض که احد از زوجین علائم جنسیتی هر دو جنس را با هم داشته باشد و به تعبیری خنثی باشند، می‌توان گفت: عقد مذکور باطل می‌شود؛ زیرا احد از زوجین بر مبنای اماره غالب بودن علامت جنسیتی یک جنس بر دیگری، اقدام به ازدواج نموده بود، حال با تغییر جنسیت معلوم می‌شود که علائم جنسیتی جنس جدید، در وی غالب تر بوده و در زمان وقوع عقد، در تعیین و تشخیص علائم جنسیت غالب اشتباه شده است که چنین اشتباهی موجب بطلان عقد می‌گردد؛ زیرا نقش جنسیت در نکاح، چنان اساسی و مهم است که عرفاً می‌توان گفت: ماهیت عرفی موضوع قرارداد محسوب می‌شود و اشتباه؛ در باره چنین ماهیتی، موجب بطلان نکاح می‌شود.

نوع دوم: زمانی که زوجین هم از لحاظ جسمی و هم از لحاظ روحی سالم هستند و بنا بر اختیار و خواست خود انفرادی یا اجتماعی تغییر جنسیت می دهند، عقد باطل نمی شود؛ چون در زمان انعقاد نکاح، طرفین ظاهراً دارای جنسیت مخالف هم بوده اند و با توجه به حجیت ظواهر، دلیلی بر بطلان نکاح وجود ندارد و نکاح در مرحله انعقاد صحیح واقع گردیده است، ولی در خلال مدت، تغییر جنسیت انجام شده و دو جنس مخالف، همجنس شده اند و اقتضا و امکان بقای عقد از میان می رود.

نوع سوم: در فرض دیگر که یکی از زوجین، ترنس سکشوال باشد؛ یعنی از نظر ظاهر و فیزیکی بدنی سالم، ولی از نظر روانی، خود را متعلق به جنس مخالف بداند؛ چون در بدن این شخص، علائم جنسی یک جنسیت وجود دارد و ظاهر در این است که علائم معرف جنسیت، شخصی هستند؛ لذا عرفاً اشتباهی رخ نداده است و می توان گفت: نکاح در زمان انعقاد، صحیح بوده و با تغییر جنسیت، نکاح منفسخ می شود.

نوع چهارم: در فرضی که تغییر جنسیت به منظور کشف جنسیت صورت می گیرد، جنسیت واقعی شخص نهفته است و به ظاهر زن است، اما جنسیت واقعی شخص، مردانه است و در واقع، علامت جنس مذکر، درون حفره شکمی مخفی شده است که تغییر جنسیت آنان به منظور تعیین یا آشکار شدن جنسیت است.

با توجه به مطالب بیان شده در این پژوهش، به بررسی سؤالات و ابهامات موجود در این معقوله خواهیم پرداخت و با بهره گیری از منابع معتبر فقهی و حقوقی، موضوعات و مباحثی همچون تأثیر تغییر جنسیت بر نکاح سابق، نفقه، مهریه، حضانت، عده، ارث و حقوق دیگری که بین این قبیل زوجین مطرح است را مورد واکاوی قرار می دهیم.

برای این منظور، تعدادی از داوطلبین که حاضر به همکاری شده اند را به عنوان مصادیق خاص مورد مطالعه قرار داده ایم.

۲-۱-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق

۱. آنچه این موضوع را از اهمیت برخوردار ساخته است، پیشرفت دانش پزشکی، مخصوصاً دانش جراحی است. همواره اخباری مبنی بر تغییر جنسیت افراد به گوش می‌رسد. این امر نه تنها در مورد افراد بیمار جسمی، مانند دوجنسی‌ها صورت می‌پذیرد، بلکه تغییر جنسیت در مورد افراد سالم نیز انجام می‌شود. اهمیت بررسی این موضوع در وهله اول به حساسیت و اهمیتی که این موضوع در جامعه دارد بر می‌گردد. تغییر جنسیت از موضوعاتی است که امروزه اندیشمندان حوزه فقه و حقوق را به تأمل واداشته و آنها را به بررسی ابعاد مختلف و چالش‌های موجود در این قضیه سوق داده است؛ از این رو در این قسمت به صورت اختصار و با ذکر چند مورد به بررسی اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش خواهیم پرداخت.

۲. این سخن از این جهت اهمیت دارد که برخی فقها به حرمت تغییر جنسیت فتوا داده‌اند، اما از آثار وضعی این مسئله، مطلبی بیان نداشته‌اند. برای مثال: این که تغییر جنسیت چه تأثیری روی ارث، ولایت و حضانت کودکان، ازدواج، عناوین خانوادگی، مهریه، نفقه، عده و مانند آن دارد.

۳. افرادی که به اختلالات جنسیتی مبتلا هستند، با مشکلات و نابسامانی‌های بسیاری دست به گریبانند که گاهی آنان را تا مرز خودکشی به پیش می‌برد؛ در حالی که اگر چنین اشخاصی بر طبق استانداردهای پزشکی تغییر جنسیت دهند، از حالت اضطراب و افسردگی خارج شده، هویت خویش را باز می‌یابند.